

Philip Roth: Ένας πραγματικά Μεγάλος

Γιάννης Νικολόπουλος

Ο θάνατος του Φίλιπ Ροθ είναι μια πραγματικά μεγάλη απώλεια της εποχής μας. Αφήνω στους κριτικούς και τους ιστορικούς της λογοτεχνίας την αποτίμηση του έργου του-δεν «ζηλεύω» και δεν οικειοποιούμαι τις περγαμηνές και τη γραφή τους.

Γράφω σαν φανατικός όσο και απογοητευμένος ενίοτε αναγνώστης αυτού του συγγραφέα-απογοητευμένος, πρόσκαιρα, επειδή, για παράδειγμα, η «Αντιζωή» ή η «Ταπείνωση», δεν με ενθουσίασαν και πέρυσι, όταν τα χάρισα, δεν το σκέφτηκα δεύτερη φορά. Σήμερα, αναρωτιέμαι μήπως κάποια βιβλία χρειάζονται τον χρόνο τους, δηλαδή, εμείς χρειαζόμαστε την κατάλληλη ηλικία και ωριμότητα για να τα ανακαλύψουμε και να τα ευχαριστηθούμε, ως αναγνωστική απόλαυση.

Ανακάλυψα τον Ροθ με το «Ανθρώπινο Στίγμα», την τραγική ιστορία του μαύρου καθηγητή, που γεννήθηκε με αλμπινισμό και καταστρέφεται η ακαδημαϊκή του καριέρα, η οποία είχε χτιστεί ακριβώς στην επιμελή, προσωπική απόκρυψη της φυλετικής του ταυτότητας από ένα γλωσσικό ολίσθημα που υπέκρυπτε ρατσισμό έναντι των μαύρων μαθητών του. Συνέχισα την περιπλάνηση στις παραγράφους του συγγραφέα, με τον «Καθένα», την εξίσου τραγική ιστορία των γηρατειών «που είναι σφαγή» ενός καθόλα επιτυχημένου, με τα μέτρα της καταναλωτικής εποχής μας, διαφημιστή, που αυτοκτόνησε δεκάδες φορές στη προσωπική και επαγγελματική ζωή του, προτού συναντήσει οριστικά τον μεγάλο θεριστή, σε μια διαρκή πάλη με την οριστικότητα του θανάτου στον καθημερινό βίο-όταν χάνουμε δικούς μας ανθρώπους, χωρίζουμε, απομακρυνόμαστε, μεταναστεύουμε.

Κλειδώθηκα σε υπόγεια μαζί με τους καταδιωκόμενους Εβραίους στη «Συνωμοσία εναντίον της Αμερικής», ένα μυθιστόρημα

εναλλακτικής ζοφερής ιστορίας, που κακώς ορισμένοι θεωρούν απλώς προφητικό για την έλευση του Τραμπ- ο Ροθ έκανε τομή στον κατήφορο όλων των δυτικών μεταδημοκρατιών που επανατοποθέτησαν στην ημερήσια πολιτική ατζέντα, μέσα από τα ΜΜΕ της προπαγάνδας και τα κόμματα της ακροδεξιάς, τους φυλετικούς και θρησκευτικούς διαχωρισμούς και την καταδίωξη του άλλου, του ξένου-όποιος και αν είναι αυτός.

Θρήνησα τον ήρωα της «Αγανάκτησης» που κομματιάστηκε στις μάχες της Κορέας, από μια αυτοκτονική παρόρμηση της στιγμής, απόρροια μιας ερωτικής ήττας και των δεινών της σεξουαλικής και νεανικής καταπίεσης που επιβάλλουν οι νόρμες και οι κανόνες μιας συντηρητικής, κλειστής και ουσιαστικά ανελεύθερης κοινωνίας. Εξοργίστηκα με το κυνήγι μαγισσών από τους αυτόκλητους ρουφιάνους και τους πρόθυμους συνεργάτες του μακαρθισμού στο «Παντρεύτηκα έναν κομμουνιστή» και τις συνέπειες της μαζικής υστερίας σε μια κοινωνία που αρνιόταν να δει το πραγματικό πρόσωπό της στον καθρέφτη. Τον ίδιο, που έσπασε μια και καλή ο Ροθ στο «Αμερικανικό Ειδύλλιο», ίσως την κορυφαία λογοτεχνική ανατομία των ΗΠΑ του εικοστού αιώνα, που όσο δίκαια ευτύχησε σε διακρίσεις και σε αναγνωσιμότητα, τόσο άδικα ατύχησε στην πρόσφατη κινηματογραφική της μεταφορά – μόνιμο, κατά τη γνώμη μου, πρόβλημα με το έργο του Ροθ, για το οποίο ευθύνονται οι κατά καιρούς σεναριακές «ευκολίες» που επιβάλλουν τα στούντιο του Χόλιγουντ.

Αργότερα, έχασα την γη κάτω από τα πόδια μου, όπως και ο Μπάκυ Κάντορ, στην «Νέμεση», όταν η επιδημία πολιομυελίτιδας στο αποπνικτικό καλοκαίρι του Νιου Τζέρσεϋ, χτύπησε και διέλυσε όχι μόνο την εύθραστη ηλικία των μικρών παιδιών, αλλά όλα τα θεμέλια της μικρής κοινότητας και την πίστη τους στο καλό και το κακό, τα είδωλα της αλάνας και την αθλητική προσπάθεια κάτω από τον καυτό ήλιο.

Στο τέλος, θυμάμαι πάντα την γενναιοδωρία αυτού του μονήρους και δύσκολου ανθρώπου, όταν αποφαινόταν πως το γράψιμο είναι ένας καθεδρικός ναός, στον οποίο όλοι προσερχόμαστε με τα καλύτερα εφόδια μας.

ΥΓ. Αν αληθεύουν τα δημοσιεύματα ότι η επιτροπή που απονέμει το Νομπέλ Λογοτεχνίας, απέρριπτε συστηματικά την υποψηφιότητα του Ροθ επειδή τον θεωρούσε πολύ...Αμερικανό (!), τότε, και συγγνώμη που μπαίνω στιγμιαία στα χωράφια των κριτικών και των ιστορικών λογοτεχνίας, αυτοί οι κύριοι και αυτές οι κυρίες πρέπει να παραδώσουν μια και καλή τις διαπιστεύσεις τους και τις θέσεις τους, που ούτως ή άλλως έχουν κηλιδωθεί ανεπανόρθωτα από τα πρόσφατα, σεξουαλικά σκάνδαλα.

Αστεία δικαιολογία, αστείων ανθρώπων. Ο Ροθ θα διαβάζεται και θα συζητιέται ως Αμερικανός, που έγραψε με απέραντο οικουμενικό βλέμμα. Όπως ο ήρωας του, Μπάκυ Κάντορ, που έστειλε το ακόντιό του ψηλά και μακριά, η πένα του Ροθ πήγε ψηλά και μακριά επαναπροσδιορίζοντας τους ορίζοντες της λογοτεχνίας και συνακόλουθα της ανθρωπότητας και γι' αυτό στα μάτια μας μοιάζει αδιαμφισβήτητος για πολλές γενιές αναγνωστών στους αιώνες που έρχονται – με ή χωρίς Νομπέλ, όπως τόσοι άλλοι πραγματικά μεγάλοι, ο Τολστόι, ο Μπόρχες, ο Έκο, ο Κάφκα, ο Μπρεχτ, ο Όργουελ ή ο Καζαντζάκης και ο Ρίτσος.